

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Постановка проблеми: Протягом тривалого часу існування суспільства опозиція вважалася явищем шкідливим, яке руйнує порядок в країні і є джерелом усіляких негараздів. Проте сьогодні практично усім є зрозумілим те, що сильна опозиція – запорука стабільності держави. Існування опозиції створює баланс у політичній системі і захищає країну не тільки від авторитарних крайнощів, але й просто від впливу суб'єктивних чинників при прийнятті важливих рішень урядом, парламентом та іншими владними інститутами. Зрозуміло, що опозиція, як природна протигага владі, як її постійний суперник може призводити до певного напруження в політичному середовищі. Актуальність питання про опозицію зумовлена тим, що опозиція – це потенційна завтрашня влада. І дуже важливо, яке місце вона займала в системі владних відносин країни, яким шляхом прийшла до влади. Оскільки згодом це відбивається і на самому характері влади, і на тому, наскільки легко і безболісно відбувається зміна влади.

Мета дослідження: осмислення політичної опозиції, як інституту демократії та суб'єкту політичного процесу сучасного суспільства.

Завдання: проаналізувати роль політичної опозиції в країнах Європи.

Об'єкт дослідження: опозиція як суб'єкт політичного процесу.

Предмет дослідження: процес становлення політичної опозиції як елементу демократизації держави і суспільства та особливості її діяльності в країнах Європи.

Термін «опозиція» походить від латинського слова «*oppositio*» - протиставлення, увійшов у вжиток в середині XVIII ст. Політична опозиція – це протидія, опір чинній державній владі, протистояння здійснюваному стратегічному курсу з метою замінити його на інший, що задовольняє опозиційні політичні організації.

Опозиція є обов'язковим інститутом громадянського суспільства та політичного життя в цілому. Вона вникає як певний інституційний механізм контролю за діями влади і покликана захищати інтереси політичної меншості, вона виступає ефективним засобом цивілізованого розв'язання суперечностей між інтересами різних соціальних груп, невід'ємною складовою механізму стримувань і протигаг у структурі владних відносин.

Опозиція – це угруповання партій, парламентських фракцій, які протистоять правлячим політичним силам. В цілому вони обмежують монополію влади, є необхідною протигагою їй, своєрідним контролем за нею з боку суспільства, здійснюваним за допомогою критики, гласності. Якщо тоталітарна держава придушує опозицію, а авторитарна вслякю її обмежує, то в демократичному суспільстві вона є органічним елементом політичного процесу.

Основна роль політичних опозицій демократичних державах Європи є здійснювати нагляд і контроль за урядом, пропонувати політичні альтернативи, досліджувати законодавчі та бюджетні пропозиції уряду.

У Резолюції 1601 (2008) Парламентської асамблеї Ради Європи зазначено, що основною функцією парламентської опозиції є контроль уряду та забезпечення прозорості прийняття державних рішень. У Резолюції «парламентська опозиція» та «парламентська меншість» ототожнюються. Пункт 13 Резолюції передбачає, що парламенти держав-членів Ради Європи визначають такі права по відношенню до опозиції / парламентської меншості:

- опозиція повинна брати участь у прийнятті політичних рішень.
- опозиція повинна брати участь у нагляді, перевірці, контролі політик уряду.
- опозиція та представники більшості мають право на отримання однієї і тієї ж інформації від уряду.
- представники опозиції мають право ставити більше запитань до уряду (під час години запитань), ніж представникам більшості.
- представники опозиції мають право вимагати створення комісії з розслідування або парламентської місії та ставати їхніми членами
- представники опозиції мають право вимагати проведення позачергової сесії (якщо є кворум – ¼ від членів парламенту)
- представники опозиції мають право звернутися до Конституційного суду і вимагати перегляду прийнятих законів [4, с. 2-3].

Аналізуючи поняття «політична опозиція» в рамках інституційного підходу, О. Кукуруз виділяє три аспекти:

- 1) політична опозиція ототожнюється із парламентською;
- 2) політична опозиція вклучає діяльність організованих громадсько-політичних сил;
- 3) політична опозиція охоплює лише діяльність політичних сил [3, с.315].

Політична опозиція, організована у вигляді маленьких груп, може перетворитися із сталої, але неуспішної та невідповідальної, на апатичну. Через розчарованість своєю неспроможністю здійснити зміни та приниження регулярними програмами вона може спокустися на вибір індивідуального чи колективного насилля.

Основними завданнями парламентської опозиції є:

1. Обстоювання та захист інтересів суб'єктів опозиційної діяльності шляхом забезпечення участі у здійсненні парламентського контролю;
2. Критичний аналіз дій правлячої більшості;
3. Виявлення та викриття недоліків у державній політиці;
4. Оприлюднення та обґрунтування критичних оцінок діяльності глави держави або уряду;
5. Вироблення альтернативи офіційному політичному курсу;
6. Розроблення і внесення на розгляд парламенту (або його палат) альтернативних рішень щодо соціально-економічного та політичного життя суспільства;
7. Забезпечення стабільності соціальних відносин через виявлення та відстоювання інтересів тієї частини виборців, що знаходиться у меншості.

Визначальним правом парламентської опозиції в межах реалізації функції парламентського контролю є право на формування опозиційного «Тіньового уряду (Кабінету Міністрів)» – утворення, що складається з депутатів, які мають протистояти своїм «візаві» – міністрам від партії парламентської більшості і в перспективі за результатами можливої перемоги на виборах, посідають їхні місця. Варто наголосити, що утворення «Тіньового Кабінету Міністрів» є ефективним у країнах з парламентською формою правління, де уряд формується парламентом і є чіткий поділ парламенту на правлячу більшість та опозицію. У країнах із президентською або президентсько-парламентською формою правління для опозиції є сенс лише у боротьбі за посаду президента країни, оскільки саме він визначає діяльність виконавчої гілки влади.

Вперше опозиційний тіньовий Кабінет Міністрів був сформований у 1937 р. в Англії, після прийняття «Акту про міністрів Корони». У 1960 р. опозиційний Кабінет Міністрів був сформований у ФРН, у 1981 р. – у Франції. В Іспанії

опозиційний уряд був сформований Народною партією у квітні 2008 р., в Чехії – у 2006 р. Соціал-демократичною партією, в Італії – у 2008 р. Партією демократів. Діяльність опозиційного Кабінету Міністрів здійснюється паралельно із діяльністю офіційного уряду та спрямована на перспективу завоювання влади [5, с. 79].

Інститут політичної опозиції контролює виконання головних функцій державного управління: політико-адміністративних, економічних, соціальних, культурно-освітніх. Водночас здійснення політико-адміністративних функцій державного управління збігається з функціями інституту політичної опозиції у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина, створенні політичних партій, формуванні громадсько-правової відповідальності. Збіг економічних функцій державного управління та інституту політичної опозиції відбувається стосовно розробки державних програм соціально-економічного, науково-технічного розвитку: впливу на формування бюджету (країни, регіону) та контролю його виконання, внесення пропозицій щодо формування грошової політики та регулювання обігу [5, с. 2].

Висновки. Існування політичної опозиції є необхідною ознакою демократичних політичних систем, оскільки її поява та розвиток впливають із самої ідеї демократії, яка має передбачати та враховувати всі точки зору, наявні у суспільстві стосовно напрямів державного і суспільного розвитку. Тому політична опозиція є своєрідним відзеркаленням офіційної влади, яка набуває свого статусу лише в процесі чесної конкурентної боротьби з іншими політичними силами і може бути замінена ними у разі невиконання своїх обіцянок, втрати народної довіри тощо. Внаслідок цього така взаємодія влади та опозиції є важливим свідченням політичного та ідеологічного плюралізму, свободи слова і гарантією забезпечення права громадян брати безпосередню участь у політичному процесі. Це в свою чергу дозволяє визначити рівень демократизації політичної системи, тобто рівень розвитку демократії в країні.

Література

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Політична опозиція. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://stud.com.ua/61003/sotsiologiya/politichna_opozitsiya
3. Політична опозиція в перехідних демократіях: категоріальний аналіз феномену. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/dex/Downloads/Spup_2013_3_38%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/dex/Downloads/Spup_2013_3_38%20(1).pdf) С 315
4. Регламентация діяльності парламентської опозиції (досвід країн Європейського Союзу, Латинської Америки та Японії). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29041.pdf> - С 2-3
5. Роль опозиції у підвищенні ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/dex/Downloads/Duur_2013_8_7.pdf С 2
6. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 23, 2011. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/10378/1/14.pdf> С 79